

СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРНІ РИСИ ПЛАНУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті обґрунтовано необхідність планування інвестиційного проекту підприємства. Аргументовано, що розроблення технології бізнес-планування є досить необхідним завданням в процесі створення інвестиційних проектів. Визначено сутність та загальні розділи фінансового плану як однієї з найважливіших складових бізнес-плану та загалом інвестиційного проекту.

Ключові слова: інвестиційний проект, планування, бізнес-план, фінансовий план, промислове підприємство.

T. A. DZIUBA
Khmelnitskyi National University

ESSENCE AND CHARACTERISTICS OF THE ENTERPRISE INVESTMENT PROJECT PLANNING

The article emphasizes the need for the enterprise project planning, which is a set of methodological and practical methods of development, study and assess the feasibility of the project based on the use of domestic and foreign experience business plans. Such a task is possible by planning the investment project, that gives the opportunity to the enterprise to understand the feasibility or rejection of the project. However, the planning of the project is impossible without creating a business plan that is made after the investment decision. It is the most compact in content and standard form for the document, which describes the main direction of the project and a list of key technical and financial-economic characteristics. Formation of the business plan is the basis for financial support from potential foreign investors, which actually intended the document.

Keywords: investment project, planning, business plan, financial plan, an industrial enterprise.

Постановка проблеми. Формування сприятливого інвестиційного клімату, поглиблення сегментації інвестиційного ринку, розширення кола інвестиційних товарів і технологій, а також зростаюча інвестиційна спроможність підприємств розкривають широкі можливості для прийняття стратегічних та оперативних інвестиційних рішень.

Разом з тим, в умовах поглиблення конкуренції важливого значення набуває створення інвестиційного проекту, без якого немислиме оновлення та розширене відтворення виробничого потенціалу підприємств і пов'язане з ним виробництво конкурентоспроможної продукції, що створює усі умови для підвищення інвестиційного потенціалу підприємства. Вирішення цих завдань нерозривно пов'язане зі здійсненням інвестиційних вкладень на усіх рівнях економічної системи, та передусім у процесі реалізації інвестиційних намірів промисловими підприємствами. Тому, враховуючи багатоплановість, широту джерел фінансування різноманітних проектів, програм, виникає нагальна необхідність в опануванні передового досвіду розробки, аналізу, впровадження та управління інвестиціями, що втілюється у формі інвестиційного проекту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема пошуку шляхів створення системи управління інвестиціями на підприємстві, що включає широкий спектр питань щодо дослідження сутності інвестиційних ресурсів, їх впливу на формування інвестиційного потенціалу та оцінки економічної ефективності інвестиційного проекту, присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, таких як В.М. Серов, М.І. Книш, Г.О. Бардиш, І.О. Бланк, В.В. Бочаров, О.Л. Ворсовський, В.М. Гриньова, Б.А. Колтинюк, А.А. Пересада, В.Г. Федоренко, Б.М. Щукін та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас багато проблем, що стосуються формування оптимальної структури інвестицій та залучення інвестиційних ресурсів до створення та реалізації інвестиційного проекту, все ж залишаються дискусійними. Разом з тим, конкретні рекомендації щодо планування інвестиційного проекту на підприємстві залишаються не до кінця сформованими. Це пояснюється не лише різними підходами до обговорюваної проблеми, а й динамізмом інвестиційних процесів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сутності процесів планування інвестиційного проекту як організаційної форми реалізації інвестиційного потенціалу підприємства, у якому зосереджено як стратегічне планування інвестиційної діяльності, так і практична реалізація оперативного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. За своєю сутністю життєвий цикл підприємства характеризується поступовим проходженням різних інвестиційних проектів у вигляді певних етапів свого розвитку. Такі проекти не завжди можуть мати місце на окремому підприємстві, оскільки можливим є їх спільне розроблення, фінансування з різних джерел та спроможність впливати не лише на діяльність конкретного підприємства, але й галузі, регіону чи держави.

Для того, щоб здійснити реалізацію інвестиційного проекту, необхідним завданням є створення чітко сформованих та викладених у закономірній послідовності кроків та етапів щодо реалізації інвестиційного проекту. Виконання такого завдання є можливим завдяки плануванню інвестиційного проекту, що дає підприємству можливість зрозуміти доцільність реалізації чи відхилення інвестиційного проекту.

Процес планування за своїм змістом характеризується поділом на наступні етапи: аналітичний, проектний та етап оцінки. Власне аналітичний етап характеризується визначенням інвестиційних можливостей; отриманням інформації про потенційних інвесторів на різних рівнях за максимально короткий проміжок часу і без значних витрат. Цей етап визначається дослідженнями, що зазвичай базуються на загальних оцінках, і не зосереджені на детальному аналізі. Аналіз базується на природних ресурсах, впливу на довкілля, майбутньому попиту на проектну продукцію, імпорту подібної продукції з метою визначення сфер його заміщення, можливому розширенні наявних виробництв на основі інтеграції, загальному інвестиційному кліматі, експортних можливостях тощо [1].

Разом з тим, планування інвестиційного проекту неможливе без формування бізнес-плану, що складається після прийняття інвестиційного рішення, є максимально компактним за змістом і стандартним за формою документом, котрий описує головне спрямування проекту та перелік основних технічних й фінансово-економічних характеристик. Формування такого бізнес-плану є підставою для отримання фінансової підтримки від потенційних іноземних інвесторів, для котрих власне і призначено цей документ.

В нашій країні через відсутність практики бізнес-планування дане поняття часто порівнюють із штучними економічними розрахунками чи техніко-економічним обґрунтуванням. Насправді ж, бізнес-план є набагато ширшим поняттям, ніж прийнято уявляти, а його складання вимагає роботи не одного спеціаліста. Це пояснюється тим, що кожен бізнес проект охоплює широке коло питань, пов'язаних з різними галузями науки та знань [2, с. 132].

Однією із найважливіших складових бізнес-плану та загалом інвестиційного проекту є фінансовий план, який складається на період 3–5 років і включає наступні розділи: 1) прогнозування обсягів реалізації продукції; 2) оцінка інвестиційних витрат проекту; 3) планування залучення капіталу (фінансування проекту); 4) розрахунок поточних витрат за проектом; 5) баланс грошових потоків; 6) прогнозований бухгалтерський баланс; 7) показники ефективності проекту.

Здійснення прогнозу обсягів реалізації продукції здійснюється за наступною схемою: 1) найменування продукції; 2) обсяги реалізації; 3) ціна одиниці продукції, що реалізується; 4) сума реалізації без врахування ПДВ та акцизного збору; 5) обсяг ПДВ та акцизу; 6) виручка від реалізації із врахуванням ПДВ та акцизу.

До інвестиційних витрат проекту відносять саме ті інвестиції, котрі забезпечують його підготовку та реалізацію. За інвестиційними витратами доцільно здійснювати поділ на капітальні та поточні. До капітальних витрат варто віднести витрати переважно на передінвестиційні дослідження та проведення підготовчих робіт; оренду та освоєння землі; інфраструктуру; будівельно-монтажні роботи; технологію та устаткування; пусконаладжувальні роботи. Поточні витрат включають відрахування на підготовку експлуатаційних кадрів, оборотні кошти та накладні витрати [3, с. 89].

План залучення капіталу для іноземних проектів передбачає конкретні джерела фінансування – зовнішні, до яких входять кредити іноземних банків та міжнародних фінансових організацій, технічна допомога (гранти), портфельні іноземні інвестиції, прями іноземні інвестиції. Це означає, що підприємство як ініціатор інвестиційного проекту, здійснює залучення коштів іноземних інвесторів (юридичних чи фізичних осіб) шляхом продажу акцій та інших цінних паперів. Стаття «Кредити міжнародних фінансових організацій» передбачає обсяг фінансових коштів, які пропонують Всесвітній банк, Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку, інші подібні організації.

Розрахунок поточних витрат проекту здійснюється з метою визначення загальних поточних витрат на виробництво та збут продукції. Розрахунок прямих витрат рекомендують здійснювати на одиницю продукції, після чого – на весь обсяг реалізованої продукції. До прямих витрат на одиницю реалізованої продукції належать матеріальні і трудові витрати. Непрямі витрати на обсяг реалізованої продукції включають: амортизацію; рентні відрахування; невиробничі витрати; маркетингові та адміністративні витрати; виплату відсотків за кредити банків; інші операційні витрати [2, с. 136; 4, с. 69].

Таким чином, до загальної суми поточних витрат на виробництво і збут продукції входять прями матеріальні та трудові витрати, а також непрямі або операційні витрати.

За своєю сутністю баланс грошових потоків відображає джерела фінансування інвестиційного проекту, підсумовує розрахунок попередніх розділів фінансового плану, характеризує рух грошових потоків, передбачає наявність «вузьких місць» в оплаті заборгованості чи інших грошових зобов'язань. Він складається за наступною схемою: наявність грошових коштів на початок року; надходження коштів, до яких включають реалізовану продукцію з ПДВ та акцизом, а також різноманітні доходи та інші грошові надходження; загальна кількість грошових коштів, що існують; грошові платежі стороннім організаціям; повна сума грошових виплат.

Прогнозований бухгалтерський баланс складають для визначення «слабких сторін» наприкінці кожного року реалізації проекту.

Основними показниками оцінки ефективності інвестиційного проекту є наступні [7, с. 121–129; 8, с. 65; 9, с. 181–183]:

– чистий приведений дохід (ЧПД) показує абсолютну величину економічного ефекту, отриманого від реалізації інвестиції і визначається:

$$\text{ЧПД} = \text{ГП} - \text{ІК}, \quad (1)$$

де ГП – теперішня, тобто дисконтована майбутня вартість грошового потоку;

ІК – сума інвестиційних коштів за проектом, який реалізується;

– індекс дохідності (ІД), що визначається співвідношенням дисконтованих – грошового потоку (ГП) та інвестиційних коштів (ІК), тобто

$$\text{ІД} = \text{ГП} / \text{ІК}, \quad (2)$$

– термін окупності (ТО), іншими словами, термін повернення авансованих інвестиційних коштів, до складу котрого входить величина грошового потоку із приведенням його абсолютної величини до теперішньої вартості (застосовуючи при цьому дисконтний множник). Для його обчислення використовують наступну формулу:

$$\text{ТО} = \text{ІК} / \text{СГП}, \quad (3)$$

де СГП є середньорічною величиною грошового потоку за певний період. Для більш точного розрахунку цього показника знаходять певний проміжок часу (кількість місяців, років), коли відбувається зрівняння інвестиційних витрат за абсолютною величиною із грошовим потоком (за наростаючим підсумком).

Висновки. Для вітчизняних підприємств значення інвестиційних проектів набуває особливої актуальності в умовах поглиблення конкуренції та загострення політичної ситуації в Україні, адже збільшується ризикованість реалізації інвестиційних проектів. Тому, досить важливо здійснювати процес планування інвестиційного проекту, що є комплексом методичних і практичних прийомів розробки, обґрунтування й оцінки доцільності реалізації проекту, який базується на використанні вітчизняного та зарубіжного досвіду складання бізнес-планів. Більшість проектів, що виявилися збитковими, могла бути не допущена до реалізації за умови якісного попереднього аналізу з урахуванням зовнішніх умов і внутрішніх якостей проекту.

Література

1. Герасимчук Н. Экономические и институциональные условия инвестиционной деятельности / Н. Герасимчук // Экономика Украины. – 2004. – № 12. – С. 3–12.
2. Гитман Л. Дж. Основы инвестирования / Л. Дж. Гитман, М.Д. Джонк ; пер. с англ. – М. : Дело, 1997. – 1008 с.
3. Кныш М.И. Стратегическое планирование инвестиционной деятельности : учеб. пособие / М.И. Кныш, Б.А. Перекатов, Ю.П. Тютиков. – СПб : Изд. дом «Бизнес-Пресса», 1998. – 316 с.
4. Подшиваленко Г. П. Инвестиционная деятельность : учебн. пособ. / Н.В. Киселева, Т.В. Боровикова, Г.В. Захарова и др. ; под ред. Г. П. Подшиваленко, Н. В. Киселевой. – [2-е изд., стер.]. – М. : Кнорус, 2006. – 432 с.
5. Щукін Б. М. Інвестування : курс лекцій / Б. М. Щукін. – К. : МАУП, 2004. – 216 с.
6. Черваньов Д.М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств : навч. посібн. / Д. М. Черваньов. – К. : Знання-Прес, 2003. – 622 с.
7. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учебн. курс / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2001. – 448 с.
8. Бочаров В. В. Инвестиции : учебн. для вузов / В. В. Бочаров. – 2-е изд. – СПб : Питер, 2009. – 384 с.
9. Серов В.М. Инвестиционный менеджмент : учеб. пос. / В.М. Серов. – М. : ИНФРА – М, 2000. – 272 с.

References

1. Gerasimchuk N. Ekonomicheskie i institutsionalnye usloviya investitsionnoy deyatel'nosti / N. Gerasimchuk // Ekonomika Ukrainy. – 2004. – No 12. – pp. 3–12.
2. Gitman L. Dzh. Osnovy investirovaniya. Transl. from Eng. / L. Dzh. Gitman, M.D. Dzhonk – M.: Delo, 1997. – 1008 p.
3. Knysh M.I. Strategicheskoe planirovanie investitsionnoy deyatel'nosti: tutorial/ M.I. Knysh, B.A. Perekatov, Yu.P. Tiutikov. – SPb.: Izd. dom «Biznes-Pressa», 1998. – 316 p.

4. Podshyvalenko G. P. Investitsionnaya deyatel'nost: tutorial / N. V. Kiseleva, T. V. Borovikova, H. V. Zakharova et al.; edited by. G.P. Podshyvalenko, N. V. Kiselevoy. – [2-d issue]. – M. : Knorus, 2006. – 432 p.
5. Shchukin B. M. Investuvannya : kurs lektsiy / B. M. Shchukin. – K. : MAUP, 2004. – 216 p.
6. Chervanov D. M. Menedzhment investytsiynoyi diyalnosti pidpriumstv : tutorial / D. M. Chervanov. – K. : Znannya-Pres, 2003. – 622 p.
7. Blank I. A. Investitsionny menedzhment : uchebn. kurs / I. A. Blank. – K : Elga, Nika-Tsentr, 2001 – 448 p.
8. Bocharov V.V. Investitsii : high school textbook (2-d issue) / V.V. Bocharov. – SPb. : Piter, 2009. – 384 p.
9. Serov V.M. Investitsionny menedzhment: tutorial / V.M. Serov. – M.: INFRA – M, 2000. – 272 p.

Надійшла 21.08.2015; рецензент: д. е. н. Нижник В. М.